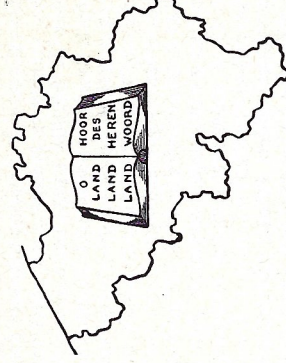

de poort

9

EVANGELISCHE KERKDIENSTEN

uitgaande van de
Gereformeerde Kerken in België

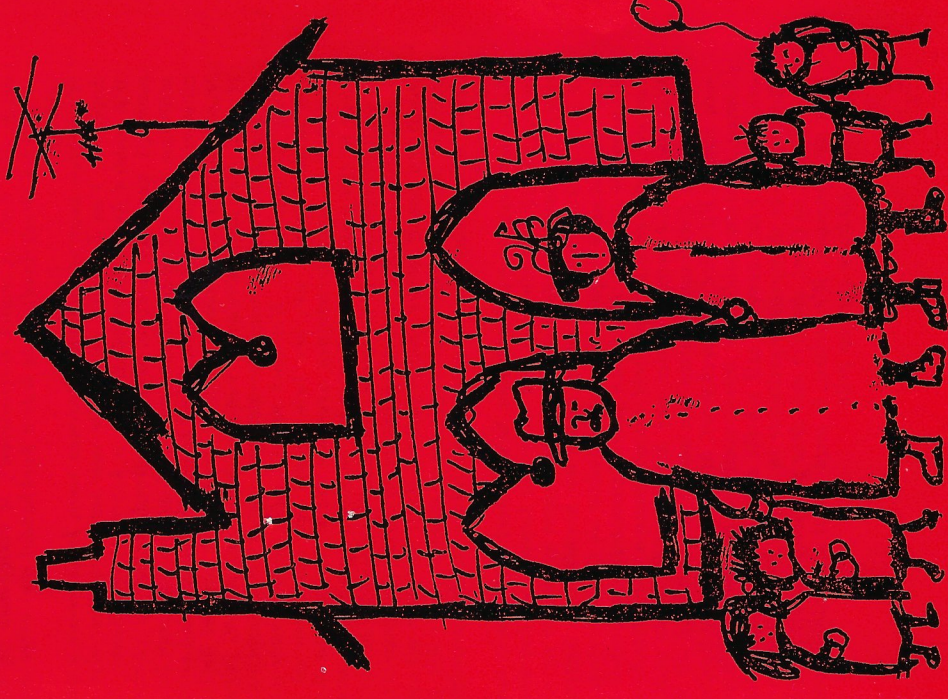
- Antwerpen:** Sanderusstraat 77: zondags 10 en 17 uur
- Boechout:** Kroonstraat 1: zondags 10 en 17 uur
- Brussel:** Leon Lepagestraat 35: zondags 10 en 17 uur
- Denderleeuw:** Koningin Astridstraat 25: zondags 9.30 en 15 uur
- Gent:** Begijnhoflaan 25 (Rabot): zondags 10 en 16 uur
- Hoboken:** Wielrijdersstraat 7: zondags 10 uur
- Mechelen:** Zandpoortvest 27: zondags 10 en 17 uur

ZOEK JEZUS WAAR HIJ TE VINDEN IS!

Diensten in andere plaatsen dan de hiergenoemde worden u
gaarne medegedeeld

de poort

Maandblad van de Gereformeerde Kerken in België -
Verantwoordelijke uitgever:
Drs. H. Eikelboom, Romeinse
Steenweg 816, Wemmel, tele-
foon 79 12 77 - Administratie:
Willem Eekelsstraat 49/36,
Antwerpen 2 - Jaarabonne-
ment 30 frank. - Postcheck
17 13 34 „Stichting De Open
Poort“, Mechelen.

CREATIEF
GEZINS-
LEVEN

redactioneel

In dit nummer presenteren wij u het boek dat Prof. Dr. G. van Leeuwen, hoogleraar aan de Prot. Theol. Fakulteit, geschreven heeft over het gezin. Het heet „Creatief Gezinsleven”, is verschenen bij Callenbach in Nijkerk (Nederland) en in tedere boekhandel met enige moeite(?) te verkrijgen.

We hebben daar verschillende redenen voor. In de eerste plaats dat het boek van Van Leeuwen de moeite van het lezen meer dan waard is. We zouden het jammer vinden als u het niet tegenkwam. U kunt er namelijk veel aan hebben. Het is boeiend, helder en vooral wijs geschreven. Het zet de problemen waar u dagelijks tegen aan loopt of mee zit in een wijder en vaak bevrijdend kader. Het helpt u een beetje afstand te nemen van alles wat nog net te dicht bij is om het helemaal goed te zien. Het leeft bovendien van een haast ongezochte, bijna vanzelfsprekende en voortdurend doorzichtige evangelische inspiratie.

Maar dat niet alleen. Het boek van Van Leeuwen is voor ons tegelijk een aanleiding (en dan een hele goede) om een tema- en discussie-nummer te laten verschijnen over het gezin. Na eeuwen lang zonder meer te zijn geaccepteerd begint het gezin nu opeens een deel van zijn vanzelfsprekendheid te verliezen. Het staat opnieuw ter discussie. Denkt u maar aan de B.R.T. televisieprogramma's over de opvoeding. Daarin wordt een aantal lastige vragen gesteld. Heeft het gezin als opvoedingsinstituut niet gefaald? Wat voor soort mensen heeft het gekweekt? Schiet de ervaring van de ouders niet tekort bij de opvoeding van de kinderen?

Enzovoort, enzovoort. Bovendien hebben heel veel ouders vandaag het gevoel dat zij hun kinderen niet meer aan kunnen. Ze begrijpen ze niet meer. Vandaar dit nummer. Het bedoelt geen antwoord op alle vragen te zijn. U kunt het niet rustig onder uw hoofdkussen leggen. Het wil wel een discussie opgang brengen. Vandaar de discussievragen die u in dit nummer aantreft. Het is een gebruiksnummer, dat binnen de ruimte van de kerk een stuk openheid tussen mensen wil bevorderen. Wat de inhoud betreft verder nog het volgende. Twee artikelen (van Verhoog en Eikelboom) vatten een aantal hoofdstukken uit Van Leeuwen samen. Bij wijze van steekproef. Meer niet. In deze samenvattingen komen intussen voldoende interessante en belangrijke dingen aan de orde. Prof. Van Leeuwen zelf schrijft over het generatieprobleem; Ds. Zuidema over de opvoedings situatie in Israël; Hilde Reynaert (lid van de B.C.S.V. in Gent, die zich met deze problemen heeft beziggehouden) over de kommune. We stellen, in onze nogal mannelijke redaktie, met name haar bijdrage zeer op prijs.

Dit nummer is niet alleen maar voor u zelf bestemd. U kunt het natuurlijk rustig en op uw gemak in uw eigen woonkamer doorlezen zonder er met iemand over te praten. Maar dat is toch niet de bedoeling. Wij hebben bij de samenstelling van dit nummer vooral gedacht aan het gesprek binnen en tussen de gezinnen. Dit is met andere woorden een discussienummer. Bestemd voor groepen. Bestaande groepen en groepen die voor de gelegenheid worden gevormd. Probeer u het eens?!! Om de discussie wat op gang te brengen (maar meer dan ook niet, want het gaat niet om onze vragen maar om de uwe!) een paar mogelijke vragen.

1. Wat is er volgens u in de gezinssituatie veranderd en hoe beoordeelt u die wijzigingen?
2. Heeft volgens u het gezin zijn tijd gehad of moet je omgekeerd zeggen dat de tijd van het gezin nog komt? Motiveer uw standpunt.
3. In dit nummer wordt ook gesproken over de kommune. Hoe staat u daar tegenover? Wat accepteert u daarin wel en wat niet?
4. Volgens sommigen is er een verband tussen de gezagsfunctie, zoals die in het gezin wordt uitgeoefend en het autoritaire stempel dat onze maatschappij nog steeds vertoont; de opvoeding zou eerder gericht zijn op gehoorzaamheid en onderworpenheid dan op creativiteit en mondigheid. Bent u het daar mee eens? Waarom wel, waarom niet?
5. Welke betekenis heeft voor u het gebod, dat de kinderen de ouders moeten eren?
6. Zegt de Heilige Schrift naar uw mening iets over het gezin, dat voor onze tijd van bijzonder belang zou kunnen zijn?
7. Welk artikel in dit nummer heeft u het meeste aangesproken en waarom?
8. Hieronder staan een aantal uitspraken. Geef aan met welke u het eens en met welke u het oneens bent.
  - a. Als vader en moeder moet je altijd één lijn trekken in de opvoeding.
  - b. De dingen waar het opaan komt in het leven leert het kind eigenlijk alleen thuis.
  - c. Ouders behoren beslist op de hoogte te zijn van alles wat hun kinderen lezen.
  - d. Als er nieuwe meubels gekocht worden bepalen de kinderen mede de keuze.
  - e. De seksuele relatie van de ouders is niet iets, waar ouders met hun kinderen over praten.
  - f. Als kinderen onderling onenigheid hebben moet je als ouders niet tussen beide komen.
  - g. Als kinderen thuiskomen moeten ze altijd zeggen waar ze geweest zijn.
  - h. Als kinderen op school gehoorzaam zijn is dat zeker een goed teken.
  - i. Kinderen kunnen zeer goed beoordeelen wat goed voor hen zelf is.
  - j. Wij moeten er voor zorgen dat onze kinderen onze godsdienstige overtuigingen overnemen.

het gezin als vraagstuk keuze en oefenplaats

Het gezin als vraagstuk

Prof. Van Leeuwen neemt het risico het verwijt te krijgen, dat hij als theoloog zijn boekje begint met te luisteren naar wat de sociologie over het GEZIN naar voren heeft gebracht.

Dat eventuele verwijt (ten onrechte overigens) doet hem heel summier, maar zeer helder de twee begrippen *desintegratie* en *desorganisatie* van het gezin beschrijven.

Het gezin is *gedesintegreerd*, dat wil zeggen, dat het geen vast geheel meer vormt met de verbanden, waarin het eeuwen leefde. Het verband van familie (ouders grootouders, kinderen, inwonend personeel), het verband van de buurtschap, van het dorp. Het gezin kon binnen deze verbanden nauwelijks een zeer persoonlijke, gesloten en intieme eenheid vormen. Want bij de aanvang van het gezin stond immers al de beslissing van de wederzijdse families. Het gezin werd dan ook patriarchaal-autoritair geregeerd.

Dat alles is voorbij en geen mens zal er meer een traan om laten. De mens met zijn persoonlijke individualiteit en verantwoordelijkheid is ontdekt en het gezin is een partnerschappelijke relatie geworden, waar niet een vanzelfsprekend van bovenaf opgelegd gezag het laatste woord heeft, maar waar gezag zichzelf moet waarmaken, waar solidariteit en vertrouwen een veel grotere invloed uitoefenen.

Het gezin is bovendien ge-desorganiseerd. De organisatie, de structuur van het gezin is kleiner geworden en beperkter. Vroeger was het gezin tegelijkertijd een

kleine fabriek die hevig betrokken was bij het wel en wee van het te producerene; waar het zweet en de vreugde van het produkt gedeeld werd, waar het oogsteefte een ontspanning was voor de gehele groep, waar kinderen zomaar bij hun vader in zijn werkplaats konden binnenlopen, spreken, raad vragen en zich laten onderrichten.

Wanneer in het veel groter leefmilieu van het gezin bijv. een vader overleed, dan was er wel het zelfde leed, maar het grotere gezinsverband kon veel meer de lege plaats opvullen en opvangen.

Het is na deze korte uiteenzetting, dat de schrijver zich haast en nu ons iets te laten zien hoe de theologie over gezin spreekt. Hier aangekomen is duidelijk waartoe overigens deze sociologische inleiding diende. Namelijk om de vraag te beantwoorden of het juist is, dat het eeuwenlang patriarchaal-autoritair getypeerde gezin nu echt bijbels is.

Is het bovengenoemde patriarchale gezin een scheppingsconstante? Zo is het van den beginne geweest, een scheppingsordering. Ja, zeggen sommigen. Zo weerspiegelt het de bedoeling Gods. Neen, zeggen anderen: Zo zit je in het schuifje van de natuurlijke theologie en zo maak je van het aldus opgevatte gezin een stuk Openbaring buiten Christus om. Je moet ervan uitgaan, dat in *Christus alle zogenaamde natuurlijke levensordeningen*, die zich altijd weer als een onmiddellijke autoriteit tussen God en mens en daarom tussen mens en medemens willen schuiven, *gebroken zijn*.

Het gaat tussen God en mens om een ontmoeting, een gesprek, een handelen, een geschiedenis. En vandaaruit moet je ook het huwelijk, de man-vrouw relatie zien. In Christus Jezus hebben we gezien, wat het is te leven in de ontmoeting. In Christus is alle medemenselijkheid gefundeerd. En de man-vrouw relatie vindt daarin zijn primaire en oorspronkelijke vorm.

Je mag deze relaties niet institutionaliseren! Aan deze mening is de naam van Karl Barth verbonden, die in verband met de uitleg van het vijfde gebod, dat handelt over het eren der ouders, wijst op het geestelijk gezag van dit gebod. Waarbij het dan niet gaat om formele onderwerping van de jongere aan de wil der ouders, maar om het respect van de jongere voor de ouder als drager van de belofte.

Prof. Van Leeuwen wijst erop, dat het latente gevaar dreigt dat echter op deze wijze het gezin in de mist verdwijnt en dat het hek van de dam is voor een absoluut personalisme.

Maar, zo wijst hij een uitweg aan, wanneer het huwelijk betrokken moet worden op de verhouding Christus - Gemeente, moet dan *het gezin* niet betrokken worden op de broederschap in Christus en heeft als zodanig het gezin niet een eigenheid, een plek waar het menszijn als een zijn-in-de-ontmoeting geoefend en gevormd mag worden.

In het laatste gedeelte van dit hoofdstuk gaat de schrijver opnieuw in op de controverses patriarchaal-autoritair en partnerschappelijk gezin.

De vraag is of je van de éne typering kunt zeggen, die is echt bijbels en van de ander die is sociologisch bepaald.

Mag je ter fundering van het patriarchale-autoritaire getypeerde gezin

het woord van Paulus gebruiken: „De Vader, naar wie alle vaderschap in de hemelen en op de aarde genoemd wordt”. Maar welke sociale levensvorm is in wezen onveranderlijk, heilig? Is ook het patriarchaal-autoritair gezin niet bepaald door cultuur en maatschappelijke vormen uit een bepaalde tijd?

Blijft niet de laatste vraag deze: wat heeft het Evangelie te zeggen ten aanzien van beide typering?

Het traditionele voorbeeld blijft dat van de slavernij: een allerwege aanvaard maatschappelijk verschijnsel met een vanzelfsprekend gezag ten tijde van het Nieuwe Testament. Toch heeft het evangelie met zijn visie op de broederschap in Christus hier revolutionair doorgewerkt en aangetoond dat *deze sociale levensvorm allerm minst heilig en eeuwigdurend is*.

Nogmaals de vraag blijft wat het Evangelie te zeggen heeft ten aanzien van het partnerschappelijk gezin. En heeft dat woord van Paulus over het Vaderschap Gods niet heel te zeggen over het partnerschappelijk gezin?

Het is immers deze Vader, die geen vuist op tafel legt, maar zijn Zoon aan het kruis geeft, wiens Gezag onweerstandelijk is door liefde, verzoening. Is het niet deze Vader, die niet patriarchaal-autoritair op zijn stuk bleef staan, maar geschiedenis maakte door metterdaad te tonen wat Partnerschap is. Binnen dit Partnerschap komt niet het commando, maar het dringende gebed om bewust te beslissen, om je toe te vertrouwen. Hier komt het dan tot waarachtig eren van wie ere toekomt. Wat dit allemaal inhoudt voor ouderschap, opvoeding, kindzijn komt in de volgende hoofdstukken ter sprake.

Het gezin als keuze

Het is helemaal niet zo'n vanzelfsprekende zaak of achter elk gezin wel een concrete keuze ligt én of men eruit handelt en leeft. Keuze voor het gezin namelijk. Was en is voor velen het begin eigenlijk niet de eenzijdige man-vrouw relatie met het sexueel-erotische aspect daaraan, waarbij dan het gezin als sociaal verband een tweede of derde zaak is, die dan vaak nog als storend werd gevoeld? Met andere ronde woorden, wat hebben anderen met onze liefdesbeleving te maken?

Het is bijzonder bevrijdend om dan het geluid van de chr. ethiek te vernemen die – onderwezen door de H. Schrift – erop wijst dat de anderen er wel degelijk alles mee te maken hebben. Want juist het man en vrouw zijn is de oervorm van medemenselijkheid, van gericht zijn op de ander. Het is juist deze verhouding die alle gericht zijn op het eigene als steriel aanwijst, als onvruchtbaar, als „onmenselijk”.

Want deze grondverhouding heeft immers zijn beeld in de unieke relatie van Christus én de Gemeente. En die relatie is „scheppend”, werwend, vruchtbaar. De keuze van het huwelijk is dan ook heel wat meer dan het „in elkaar opgaan”, want het totaal menselijke is er veel breder in betrokken dan wij ons vaak bewust zijn. De huwelijkskeuze vraagt immers aandacht en gevoel voor allerlei verhoudingen en verbanden,

ze vraagt ook een dosis betrekkelijkheidsgevoel terwijl allerlei doordruchtere maatschappelijke factoren van levensniveau, beroep, arbeid etc. meespelen. Deze zaak wil toch binnen bepaalde verbanden functioneren. Niet in het laatst binnen de chr. gemeente. Vandaar dat we er mee in de kerk komen.

Ik wil u in dit verband een heel goede formulering over de keuze voor het gezin doorgeven van de schrijver.

Het is een gezamenlijke lichamelijke-geestelijke geschiedenis, een gezamenlijke ruimte, het scheppen van een levensverband.

Let u dan vooral op het woord geschiedenis, wat aanduidt het dynamische, het uitgaande tot elkaar en de ander in deze zaak.

Daarom is kiezen voor het gezin nooit een zaak die ons moet „overkomen”, die dan zou berusten op een soort toeval, lot, of lust alleen. Het is een menselijke zaak en dus één van verantwoordelijkheid.

Beide begrippen komen telkens naar voren. Menszijn betekent immers voor de ander zijn, voor de ander in het gezin én daarbuiten. Dat houdt in verantwoordelijkheid die je samen neemt, waarbij voor een goede gezinsvorming niet de natuurwet (Humanae Vitae) maar de H. Schrift, het Chr. geloof het laatste woord heeft.

Het betekent tegelijkertijd dat men gelovig moedig voor het gezin, het kind(eren) kiest. Wetend van risico's, bezwaren, lasten, vertrouwt men te leven binnen het verbond, het heil, het geduld en de liefde Gods en kiest men niet voor het grootste, niet voor het kleinste gezin maar kiest men voor ouderschap, voor zorg en opvoeding.

Kiezen voor huwelijk is echter geen absolute eis. Wat het voor Israël ongeveer wel was. Voor elke Israëlitische vrouw geldt: ik kan de moeder van de Messias zijn. Daarom geen kind betekende voor haar smaad, schande (én oordeel, afwijzing Gods).

Voor wie hierover iets willen lezen verwijs ik naar de Hanna Geschiedenis uit I Samuël 1 en 2.

Dat Israël echter verre van biologisch-natuurlijk dacht, mag ik verwijzen naar het feit van het onvruchtbaarzijn van elke vrouw in Israël. Zij is exemplarisch onvruchtbaar. Dat Israël „bestaat”, dat er kinderen geboren worden, is puur gratie, puur genade Gods.

In het Nieuwe Testament liggen de zaken wat anders. Dat heilsnoodwendige, dat de Zoon geboren moet worden is voorbij. De zaak van het huwelijk is veel meer gerelativeerd, maar men krijgt ongeveer het gehele N.T. tegen zich wanneer men ongehuwdzijn en priesterschap dwingend wil gaan koppelen!!

Een laatste heel goede gedachte uit dit hoofdstuk is de keuze voor DIT gezin en DIT kind. Niet voor de keuze voor het gezin en het kind, maar DIT.

Schrijver wijst naar b.v. het gestoorde, het moeilijke, het onmogelijke kind. Ja, kiezen voor het kind zal wel gaan, maar voor dit kind? Is dat een „lot” wat ons overkomt?

Maar we hebben toch gekozen en zou deze geschiedenis met b.v. dit kind niet een zwakke afspiegeling mogen en kunnen zijn van Hem, wiens geschiedenis ongeveer gevuld is met het kiezen voor dat hoogst

onsympthieke, onmogelijke Kind, dat in de Bijbel Zondaar heet? Bloeit hierin niet de medemenselijkheid het hoogst op, dat zijn voor-
ander? En dat in een wereld die de mensenkinderen kiest naar voor-
keur, naar aantrekkelijkheid, kracht, mogelijkheid, nut?
Het gaat er om hier iets van Gods Vaderschap te weerspiegelen.

Het gezin als oefenplaats

Een van de meest sterke kanten van dit hoofdstuk is de aandacht, die de schrijver vraagt voor de oefening van de ouders binnen het gezin. In het voorafgaande hoofdstuk kwamen we die formulering tegen van het gezin als de lichamelijke-geestelijke geschiedenis. Duidelijk is dat het gezinsleven zo'n geschiedenis is, die nooit klaar is, of waarin wij het voor elkaar hebben. Het blijft altijd een zaak van verdergaan, van oefenen, van opnieuw inspelen. Dat geldt vooral voor onze tijd waarin het traditioneel overgeleverde patroon en het „weten” weggevallen is. Ervaringen over de door de ouders(eren) gekende wereld, slaan eenvoudig niet op de wereld waarin de jongeren leven en leven zullen. Dat vraagt grote openheid, flexibiliteit, dat houdt vooral in, dat het opvoeden voor een bepaalde status onmogelijkheid is geworden.

We moeten van het bovenstaande maar niet al te zeer schrikken en denken dat we zo ongeveer in een brok nihilisme zijn terechtgekomen. Het tegendeel is waar. Schrijver herinnert ons aan de attente (dus kritische!) vragen van de kinderen in Israël ten aanzien van het overgeleverde en daarmee het onderricht en de opvoeding op gang brachten en hielden.

Ik wil u graag enkele regels doorgeven waar het gaat om de oefening van de ouders ten behoeve van de opvoeding der kinderen. Van groot belang is enige theoretische kennis over opvoeding! Vanzelf. Maar, zegt de schrijver, van veel groter invloed op de gave groei van het kind is hoe de ouders samen leven, welke toon ze tegen elkaar aanslaan, de echtheid van hun liefde, de tederheid van hun erotiek, hun bereidheid tot vergeven. Met ronde woorden en nogal gechargeerd gezegd: Enkele dikke zoenen als teken dat vader en moeder gek zijn op elkaar, konden wel eens meer waard zijn dan alleen maar een zorgvuldig bestudeerd artikelje uit één of ander tijdschrift.

Waar een enorm stuk wederzijdse oefening en opvoeding plaats vindt dat is de tafel. Want rond de tafel mogen we elkaar ontmoeten, worden we als kleine gemeenschap steeds weer gesticht en bevestigd, komen we allemaal aan bod, wisselen we ervaringen uit en lachen we hartelijk. Het is daar dat we de goedheid van het menszijn, van de schepping mogen proeven.

Het is dan ook op die plaats waar we leren wat gemeente van Christus zijn betekent. Versterkt door het andere, door de ander, dialogiserend leven, dankend en zingend.

Opstaand van deze tafel leren we als ouders en kinderen wat het is om partners te zijn van elkaar. Als deze kleine gemeenschap en als leden van die grotere, daar buiten.

opmerkingen rondom het generatie-probleem

„The ways of our children are often as strange
to us as the behaviour of some distant and
alien people.”
(Margareth Mead)¹⁾

Dat er tussen de jongere en oudere generatie afstand en vervreemding bestaat, die soms kunnen groeien tot een conflict, is in onze tijd wel bijzonder opvallend. Het is er op alle mogelijke terrein: politiek, maatschappelijk, kerkelijk, universitair.

Het spreekt in de waardering voor vormen van kunst en ontspanning. Het openbaart zich dagelijks in de gezinnen in gesprek en overleg, soms ruzie en bitterheid. Het verschijnsel van het generatie-conflict is op zichzelf niets nieuws. Het is in zekere zin een natuurlijke zaak. Het is een wrijving tussen een groep die posities bezet, denkbeelden en normen vertegenwoordigt en een groep, die opdringt om de posities over te nemen en er voor staat om zelf-opinies te vormen. In het algemeen zit er zelfs iets gezonds in: hoe zullen jongeren hun eigen houding kunnen vinden, als ze zich niet ergens tegen kunnen afzetten, als er niets te veroveren valt. Toch ontkomen we er niet aan, dat het niet maar door gemis aan distantie is, dat we de indruk hebben dat in onze tijd het generatie-probleem bijzonder fel optreedt.

Intussen is er alle reden om daar niet direkt gealarmeerd op te reageren. Een zekere nuchterheid is wenselijk. Het feit, dat al in het Athene van Socrates en in het Egypte, waarover papyrusvondsten ons informeren, de klachten en verontwaardigingen der ouderen over de jongeren en het onbehagen van de jongeren over de ouderen geuit worden, moet ons – ook al zien we de felle actualiteit van het probleem – helpen wat te relativeren. Maar de relativering moet ook nog uit andere dan historische overwegingen voortkomen. De pedagoog Georg Brautigam stelt in een artikel over de vraag, of onze jeugd in een crisis verkeert, drie vragen die ons daarbij kunnen helpen. Zijn eerste vraag is: Zijn wij niet onbewust in ons denken en spreken over de jeugd de dupe van een herinneringsvertekening? Hij doelt daarmee op het verschijnsel,

1) Denken en doen van onze kinderen zijn vaak even anders en vreemd voor ons als het gedrag van sommige verre en vreemde volkeren.

dat onze herinnering selecteert. Er zijn dingen, die we ons niet herinneren omdat er een psychisch mechanisme is, dat uit de herinnering laat, wat wij willen vergeten. Het is bekend, dat we juist uit de meest stormachtige periode van onze ontwikkeling de minste herinnering hebben. Daardoor vergelijken we de jeugd van nu met een vertekend, een geretoucheerd beeld van onze eigen jeugd. Telkens weer speelt dat ouderen parten, die argumenten met het bekende: „In onze tijd . . .”, „Toen wij jong waren . . .”. De tweede vraag is: Zijn we niet onbewust bezig in ons denken en oordelen over de jongeren onze leeftijd te verdedigen? Er zit voor ouderen iets vijandigs in het gegeven, dat de jongeren optrekken om onze plaats in te nemen. Onbewust verdedigen we onszelf door hun houding, hun kunnen, hun verantwoordelijkheidsbesef te diskwalificeren. Dat is telkens weer duidelijk aanwezig in de autoritaire oudere, die zich er tegen verzet van vooroordel-lijkheid af te staan en inzichten van jongeren ernstig te nemen. Een ten-slotte vraagt Braütigem, of we niet onbewust de dupe zijn van een verandering van crisis en verandering. Omdat de jongeren vaak anders zijn en anders willen en onze traditionele patronen daardoor bedreigd worden hebben we het gevoel, dat het mis gaat.

Probleem van de jongere of van de oudere generatie?

Toch is het probleem er, ook als we bereid zijn tot enig relativeren, levensgroot. Is het in de eerste plaats een jeugd-probleem? Of zou het niet evenzeer het probleem van de ouderen kunnen zijn? We zijn altijd geneigd eenzijdig naar de jongeren te kijken. Wanneer de botsing der generaties zo hoog loopt, dat we spreken van „probleem-jeugd”, „moeilijk opvoedbare jongeren”, hebben we daarmee de negatieve aanduidingen weer aan de jeugd gehecht. Nu heeft de Zwitserse orthopedagoog Hanzelmann enkele jaren geleden een onderzoek ingesteld naar de „constateerbare relatieve toename van de „moeilijk-opvoedbaren”. Die toename vindt hij niet bij hen, die problemen geven vanwege een geestelijke of lichamelijke handicap. Hij vindt de toename bij wat hij noemt de „Entwicklungsgefährigten” en de „Umwelt gefährigten”. De eerste groep wordt gevormd door die jonge mensen, die „moeilijk” geworden zijn door het gezin waarin ze opgroeiden: gebroken gezinnen, gezinnen waarin de ouderen helemaal worden opgeëist door het society-leven, of alleen maar gericht zijn op verdienen of volkomen opgaan in de statusjacht. De tweede groep zijn zij, die uit het lood geslagen zijn door de spanning tussen een vaak burgerlijk thuis en de aanbiedingen en uitdagingen van de welvaarts wereld.

In elk geval laat dit voorbeeld uit de orthopedagogie zien, dat de vraag minstens zozeer de ouderen aangaat als de jongeren. En zo is het met

het hele generatieprobleem. Het zijn de gedachten en waarden die de oudere generatie aanbiedt, waartegen de jongeren zich verzetten. Wie hun onaanvaardbaarheid, eenzijdigheid, onrijpheid verwijt, zal wel gelijk hebben. Maar met dit „gelijk” komen we niet zo ver. Is het zo gek, dat ze neen zeggen tegen veel, dat wij gemaakt hebben? Is het zo onbegrijpelijk, dat ze het leven willen belevén en vermoeden, dat het in de samenleving der ouderen met het persoonlijke, het echte, het speelse, het creatieve maar magër gesteld is? Is het alleen maar negatief, als ze zich schrap zetten tegen een leven van geld-verdienen en carrière maken? Het is een wat ongemakkelijke zaak om zo de spits van de vragen n.a.v. het generatieprobleem om te keren. Wie de bijbel kent moet het toch niet al te zeer bevreemden. Psalm 78 althans ziet als doel van de bemoeienis met de jongeren binnen het Verbond, dat de kinderen „niet worden gelijk hun vaders, een weerbarstig en weerspannig geslacht, een geslacht, onstandvastig van hart en welks geest niet trouw was jegens God”. Het kan goed zijn deze dingen te bedenken, als we zien op welke punten de jongere en oudere generatie botsen: De sexuele moraal – we zullen alleen maar kunnen praten (en kritisch praten!), als we eerst bereid zijn de hypocrisie, de onmenselijkheid, die de oude sexuele moraal met zich mee bracht te erkennen; de conventies – hier geldt hetzelfde; de economische wetmatigheden – hebben ze niet gelijk als ze zeggen, dat het „hebben” het „zijn” had overwoerd, dat een kras egoïsme regeerde, dat een werkelijk mondiaal denken geen plaats kreeg; de politieke wetmatigheden – hebben ze niet gelijk, dat macht en geweld, egoïsme en geldingsdrift een kwalijke rol speelden; gods-dienstige beleving, kerk – hebben ze ook hier niet gelijk, dat veel uiterlijkheid meespeelde, dat er veel introverte religieuze zelfbevreddiging gezocht werd, dat het profetische was gesmoord? Ik heb overal verleden tijd gezet. We kunnen het ook in de tegenwoordige tijd lezen. Nog eens: in de verwijten steekt veel onbillijks. Men is tegenover de ouderen vaak ongenueanceerd en eenzijdig. De socioloog Mannheim noemt de jongere de „marginal man”, die gemakkelijk kritisch kan zijn. De mens die in de geworden maatschappij zijn taak en verantwoordelijkheid heeft kan zo niet leven en denken. Maar Mannheim wijst er ook op, dat het daarom toch zaak is naar de jongeren te luisteren. Ze hebben wel gemakkelijk spreken – en dat irriteert de ouderen – maar wat ze zeggen kan daarom toch wel raak zijn.

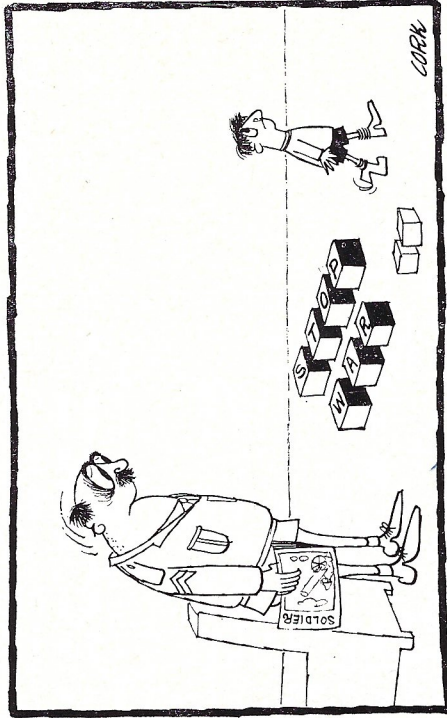
Het generatie-probleem in het gezin

In mijn „Creatief Gezinsleven” heb ik in een hoofdstuk „Het gezin als de kinderen volwassen zijn” ook aandacht gegeven aan het generatieprobleem in het gezin. Omwille van de lengte van deze bijdrage mag

ik daar misschien naar verwijzen. Waar het mij vooral om ging was het feit, dat de opgroeiende jongeren – willen zij tot zelfstandige persoonlijkheden uitgroeien – niet anders kunnen (en mogen!) dan afstand nemen, zichzelf rekenschap geven, tot een eigen bezinning komen over de zin en de bedoeling van wat hun ouders van hen verwachten. Dit hoeft niet in strijd te zijn met het respect voor vader en moeder. Het is meer dan alleen maar interessant om vanuit dat (eenzijdige) gezichtspunt Luk. 2: 41 - 52 over de twaaljarige Jezus in de tempel te lezen. Het hoeft niet ontkend te worden, dat dit ontzaglijk veel eist van de ouderen, dat de zorgen en angsten, het verdriet en de onzekerheid groot kunnen zijn. Maar opvoeden betekent nu eenmaal leiden naar mondigheid, loslaten. En . . . opvoeden kan niet zonder risico en zonder vertrouwen.

G. van Leeuwen

14

het gezin tussen openheid en geslotenheid

Openheid en geslotenheid vormen de polen, waartussen het gezin zich beweegt. Van Leeuwen besteedt er dan ook enkele bijzonder fraaie hoofdstukken aan.

Aan de ene kant is het gezin gesloten. Het is een eigen milieu. Het vormt de binnenzijde van de wereld, de voering, die de mantel op temperatuur brengt. Je kunt zonder die beslotenheid, waarin een mens tot zichzelf komt, niet leven.

In het gezin worden de ruimte en de tijd geordend tot zinnvolle en beleefbare grootheden. Zonder het huis is de ruimte eindeloos en onoverzichtelijk. Er is geen „buiten” omdat er geen „binnen” is. Dat ervaren het kind en de man. Het kind oriënteert zich aan „huis”. Vandaaruit verkent het zijn omgeving. Het durft erop uit te gaan omdat er een terug is. Voor het kind ziet de wereld eruit als een aantal concentrische cirkels, waarvan het huis het verborgen middelpunt is.

In huis wordt ook de tijd besneden, geordend naar werkdagen en feestdagen. Elke dag krijgt er zijn kleur en betekenis. En de dagen zelf krijgen weer hun eigen verloop via de ritus, die kenmerkend is voor het goede gezin. Daar heeft het kind houvast aan. In de tijdsvormen van het gezinsleven leert het zichzelf te herkennen, met zichzelf en de dingen om te gaan. Het leven heeft er een eigen ritme, dat het kind draagt op zijn weg naar de volwassenheid. Je zou die „gezinstijd” ook met één, alles verduidelijkend woord, kunnen omschrijven: gezelligheid.

In de vaste gewoonten van het gezinsleven weerspiegelt zich de bekoring van het gewone leven, dat aan zichzelf genoeg kan hebben. Maar dat geldt niet alleen voor het kind. Ook voor de man, die elke avond thuis wil komen. „De mens, die steeds meer in beslag genomen wordt door de maatschappij, die in beroep of job vaak moet leven in een zeer onpersoonlijke sfeer, die daar de echte communicatie mist, heeft een versterkte behoefte aan menselijke intimiteit, waarin hij kan ontspannen, tot zichzelf komen. Hij verlangt naar de warmte van het „nest”.

Intussen kan er aan deze beslotenheid ook een ongezonde kant zitten. Het gezin sluit zich dan letterlijk op in zichzelf. Het komt de deur niet meer uit. Het beleeft de ander, die binnen wil komen als een indringer, die de – al te kunstmatige? – harmonie verstoort. Daar zit iets infantieels en krampachtigs in. „Teruggebracht tot de eigen vaak kinderlijke proporties wordt de wereld tot een poppenhuis, zoals het eigen poppenhuis. Men brengt de samenleving mee naar huis, voorzover ze in het eigen huis past, na haar eerst met een omgekeerde verrekijker verkleind te hebben. Al het overige blijft buiten de verengde blik, kil, vreemd, on-eigen, onwettelijk, bizar” (Eysink). Zo wordt het gezinsleven tot een eiland in de wereld. De gezinsleden krijgen een eilandbewonersmentaliteit. Alles wat buiten is, wordt van een afstand wat

15

argvanend bekeken. Het eiland is een afweerstelling tegen de wereld. Voor de kinderen, die opgroeien moet dit problemen oproepen. De communicatie tussen „binnen” en „buiten” is immers gestoord. De drempel van het huis is te hoog geworden. Daarom moet er een wisselwerking zijn tussen geslotenheid en openheid. Die twee hebben elkaar nodig als brood. Er is immers geen inademing zonder uitademing. In het huis, dat al te gesloten is gaat het op den duur muf ruiken. In het huis, waarvan de voordeur alleen maar open lijkt te kunnen gaan, sta je voortdurend op de tocht.

Het gezin moet dus ook open kunnen zijn. Het mag niet in zich zelf op gaan. Er moet ruimte zijn voor de ander, die met de deur het huis binnenvalt. Want het gezin is tenslotte een stukje gemeenschap. Juist in zijn geslotenheid anticipeert het op de gemeenschap, die voor de deur staat. De kunst van het samenleven met dichtbij en verre naasten wordt er geleerd. Daarom heeft het gezin ook een diakonale functie. Het mag de herbergzaamheid, waardoor sommigen volgens de Schrift engelen geherbergd hebben, niet vergeten. En je weet nooit van te voren wie de engel is en wat hij meebrengt. Door de moderne ontwikkeling van het gezin is het aantal alleenstaanden enorm toegenomen. Vroeger kende men de grote leef- en woongemeenschappen, waarvan het gezin hoogstens de kern, maar nooit de grens uitmaakte. De ouders hoorden erbij, de ongetrouwde broers en zusters, eventueel een paar aange trouwde ooms. Ze hebben in de loop van de tijd successievelijk

het huis moeten verlaten. Ze zijn terecht gekomen in flats voor alleenstaanden of in bejaardentehuizen. Maar is het gezin daarmee van hen af? Hebben wij ze niet teveel verdrongen uit ons kollektieve bewustzijn? Gaan wij er niet te gemakkelijk vanuit, dat ons gezin iets van onszelf is? Dat zijn dienstverlenende functies in zichzelf is uitgeput? Van Leeuwen zegt: „De gezinnen zullen geoeftend moeten worden in het attent leven in buurt en gemeente. Hier zou wel eens een veld van activiteiten voor de gezinnen braak kunnen liggen en bovendien een hele nieuwe vorm en inhoud gegeven kunnen worden aan een begrip, dat in de professionalisering van het maatschappelijk werk wat op de achtergrond dreigt te raken: de vrijwilliger. En dan niet de individuele vrijwilliger, maar ook de „collectieve”: het gezin.

Die openheid geldt niet alleen diakonaal. Ze is ook cultureel bepaald. De waarden, die in de intimiteit van het gezin geleerd en geleefd worden, zijn nooit alleen voor gebruik binnenshuis bestemd.

Dan ontstaat er een gevaarlijke tegenstelling tussen privé-moraal en publieke moraal. Wat thuis waar en mogelijk is geldt daarbuiten niet. Daar leef je volgens andere maatstaven. Maar de waarden van thuis moeten juist „buiten” hun geldigheid bewijzen. Ze moeten een beeftje op de tocht kunnen staan, zonder direct een „valling” te krijgen. En omgekeerd: de waarden van buiten zijn er om binnenshuis te worden uitgeprobeerd en uitgepraat. In de akoustische ruimte van het gezin, waar elke stem meeklinkt, en hoorbaar wordt, staan ze ter discussie.

Zo is het gezin tegelijk oase, waar je op je lauweren kunt rusten en uitgangspunt voor de reis door de „woestijn” van de maatschappij.

In het gezin leer je de kaart lezen, die je daarbuiten zult gebruiken. Het is duidelijk, dat deze openheid staat of valt met een flinke portie beslotenheid. Het risico van het open gezin is immers „dat men er dreigt mee te draaien met iedere bevlieging, stroming en mode.... Men valt er, al is het paternalistische patroon met de dominerende, soms tirannieke vaderfiguur weggevallen, ten prooi aan een nieuwe tyrannie, die erger is. Wanneer namelijk het patriarchaal gezin niet is overgenomen door de gezagsfunctie van het gezin, komt men terecht in de tyrannie van de eigen leegte, die opgevuld wordt met wat „men” eist en voorschrijft, met de jacht om „bij” te blijven of de tyrannie van de ongebondenheid, die het gezin maakt tot een duiventil waar men in- en uitvlucht naar eigen welgevallen.”

In de wisselwerking van geslotenheid en openheid kan het gezin het geheim van Gods heilshandelen met de wereld. Zijn omgang met de mensen weerspiegelen. Want ook de gemeente is tegelijk open en gesloten. Gesloten: en dat betekent dan: er is een plaats waar je tot jezelf mag komen om daar te ontdekken, dat je in Godsnaam begrepen, aangevaard en gerechtvaardigd bent. En open: je moet voortdurend weer op weg, je wordt telkens weer uitgezonden, je hoeft niet te blijven hangen in een atmosfeer van melancholische kinderlijkheid, die uitloopt op de verveling van de angst. Het kind hoeft niet te sterven, maar het wordt wel groot. En voor dezulken is het Koninkrijk der hemelen.

H. Eikelboom

naar een nieuw 'gezin'?

Het is fantastisch moeilijk om een sluitende definitie te geven van de kommune, omdat het een verschijnsel is waarin vele, uiteenlopende, soms kontradictorische zaken vervat zijn. Toch zouden we het kunnen omschrijven als een op een keuze gebaseerde samenlevingsvorm (woon- of leefgemeenschap) van meer dan twee niet door bloedverwantschap verbonden volwassen (met of zonder kinderen), waar een bepaalde kollektiviteitsgraad bestaat kwa inbreng, bezit en gebruik van woning en goederen.

Meestal worden kommunen als een nieuw fenomeen bestempeld. Nochtans heeft de kommune een lange voorgeschiedenis. In het 19de eeuw Amerika zijn er ontelbare experimenten gedaan met dergelijke samenlevingsvormen (de Mormonen, de Oneida-community, enz.). In dezelfde periode stichtte Frederik van Eeden zijn 'Walden-communautait', die jarenlang sukses zou kennen. Al deze gemeenschappen waren echter gedoemd tot de ondergang door eksterne moeilijkheden (sterke druk vanwege de overheid, onbegrip van de maatschappij) of door interne problemen (vnl. financiële). Het grote verschil tussen de vroegere experimenten en de huidige, is het volgende. Vroeger vertrok men van een bepaalde theorie en zette die dan in praktijk om; nu experimenteert men zonder theoretische basis om uit die experimenten een theorie af te leiden die houdbaar is. Het is een strategie die kenmerkend is voor de huidige, jonge generatie; niet meer zittende leuteren en theoretiseren, maar ageren. De situatie heeft zich op verschillende niveaus zodanig toegespitst dat een onmiddellijke reactie noodzakelijk is.

Zo ook dus met kommunen. Het huidige, meest voorkomende, gesloten gezinstype, voldoet niet meer aan de eisen van de maatschappij en van het individu ¹⁾. Een nieuwe uitweg dient gezocht te worden.

Bij het experimenteren zijn er reeds verschillende typen kommunen ontstaan.

Ruim genomen kunnen we de kommunen indelen in diegene waarbij de kommunards (kommuneleden) onbewust of bewust gekozen hebben voor het kommunautaire leven.

Bij de eerste reeks kunnen we die kommunen rekenen waarin jongelui

1) Gesloten gezinstype: type waarbij het gezin als institutie primeert en waar de individuele belangen ondergeschikt zijn aan die van het gezin. Eksterne invloeden worden geweerd, opdat ze niet zouden kunnen tornen aan de gezinseenheid. Het gesloten gezin wordt mede getypeerd door een autoritaire machtsrelatie. De behoeften aan zelfrealisatie, creativiteit, informatie, enz. worden hier niet bevredigd. De gezinsleden kennen geen alternatieven. Het gezin komt voor als entiteit: gezinsindividualisering in plaats van socialisering. De kinderen worden afhankelijk opgevoed. Ze hebben geen andere, algemeen aanvaarde, uitweg dan het huwelijk en het nieuwe gezin.

leven die zonder alternatieven het leven ingeschopt worden (van huis weggelopen of 'buiten gesmeten'), die het principe van zelfstandigheid nooit werd aangeleerd. Zij zoeken steun bij elkaar en blijven even afhankelijk als in het klassieke gezin. Zulke kommunen hebben, mijns inziens, geen toekomst.

Tot de tweede reeks behoren diegenen die bewust gekozen hebben voor een andere samenlevingsvorm dan het gezin omdat zij zich ofwel bewust waren van de tekortkomingen van het gesloten gezinstype ofwel omdat zij in het kommuneleven een betere behoeftenbevrediging voorzagen.

Deze laatste groep kunnen we op haar beurt verder indelen in de kommunen 'als doel op zichzelf' of, de kommunen 'als middel tot een ander doel'. De kommune als doel op zichzelf omvat die individuen die zoeken naar samenlevingsvormen waar men kwantitatief meer en kwalitatief betere persoonlijke relaties kan opbouwen, waaraan economische voordelen verbonden zijn (1 stofzuiger voor tien mensen is voordeliger dan vier stofzuigers, verspreid over vier gezinnetjes), enz. De politieke of religieuze kommune kunnen we beschouwen als prototypen van de kommunen als middel tot het bereiken van een bepaald doel ²⁾.

Een knelpunt, dat in elk artikel over kommunen het meest uitgediept wordt en dat meestal grandioos overdreven en opgeblazen wordt, is de seksualiteit. Voor de kommunard zelf is de seksualiteit helemaal niet zo belangrijk. Het is een faktor in het groepsleven die zeer weinig twisten uitlokt en weinig moeilijkheden geeft. Vele kommunen die als vertrekpunt het vrij seksueel verkeer kenden, komen in de loop van enkele weken tot paarvorming. Vele kommunards hebben zelfs geen seksuele relatie binnen de 'groep'. In vele kommunen leven gehuwde paren samen met niet gehuwden, en iedereen houdt het bij zijn vaste partner. Er bestaan ook kommunen waar slechts één seksse vertegenwoordigd is, bijv. de religieuze kommunen van ex-kloosterlingen, die hun priestergelofte trouw blijven maar die leven volgens het principe: 'we zijn niet van de wereld, maar we leven wel in de wereld, hier hebben we een taak'.

Homoseksualiteit wordt in deze samenlevingsvorm als zodanig aanvaard en niemand wordt om deze reden buiten geschopt of genegeerd. Elk individu krijgt gelijke kansen.

De kommune is een modeverschijnsel geworden. Velen ('langharig werkschuw tuig') hebben het over deze boeg gegoooid omdat dit voor hen de minst moeizame oplossing scheen. Zoals boven gezegd hebben deze kommunen geen toekomst. Nochtans mogen we niet allen over één kam scheren. (Wij wensen immers toch ook niet als 'kortharig denkschuw tuig' bestempeld te worden!) Velen zien in de kommune een alternatief om persoonlijk, sociale, politieke of economische pro-

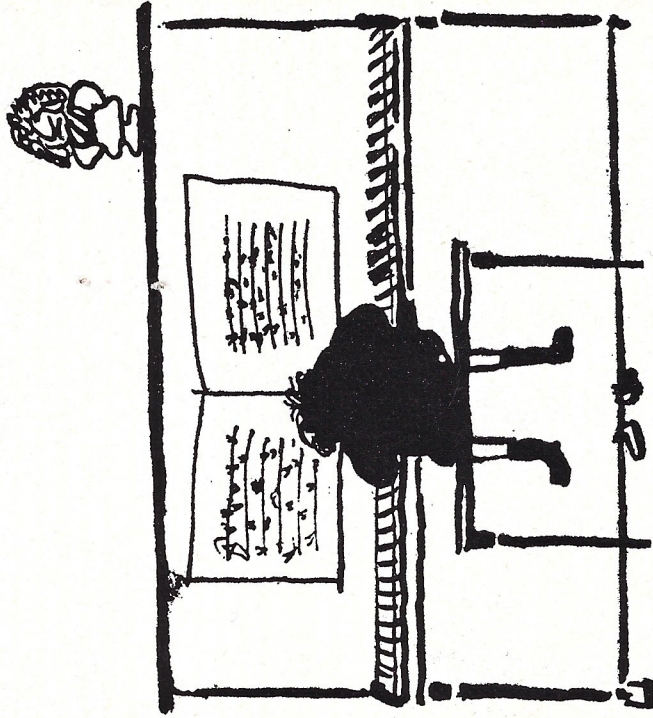
²⁾ Kommune als doel: leren samen-leven, samen-beleven.

Kommune als middel: kommune als basis van waaruit bijv. politieke acties gevoerd worden. (Gemakkelijker om in groep en als groep te ageren dan als enkeling vanuit het gezin.)

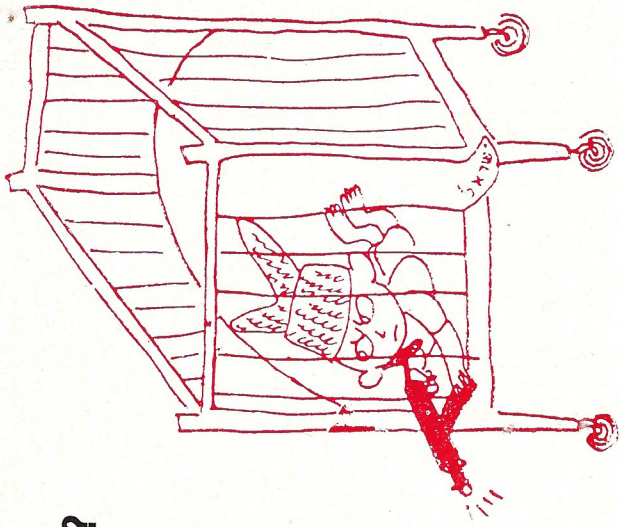
blemen op te lossen (niet: te ontlopen!). Zowel ouderen als jongeren werken hiervoor samen³⁾.
 Het is echt niet zo dat deze mensen over lopen van pretentie, dat ze hic et nunc de wereld willen veranderen, verbeteren. Ze zien ook de kleine, alledaagse problemen. Want wij hebben nu 20 eeuwen Kristendom achter de rug en nog duwen en trappen we om het eerst op de bus te komen, nog zien we ons kind liever met een wit hemd dan met een overal, nog gaan we een keer in de week naar de kerk om de rest van de week 'uit te rusten', nog censureren we terwijl we voor de vrije meningsuiting zijn, nog zeggen we 'wees welkom' terwijl we denken 'hoepel op'. We zijn tegen de discriminatie van negers en joden en ongelovigen, maar we discrimineren elkander. Wij kunnen, zelfs na 20 eeuwen, nog niet met - elkander - leven. De 'survival of the fittest' regseert nog steeds ons wereldje en dat terwijl Jezus blinden weer liet zien, Zijn discipelen berispte omdat zij twistten over wie de meeste was en te drinken vroeg aan een hoer!

Hilde Reynaert

³⁾ De oudste kommunard in Nederland is ± 60 jaar.

israël als voorbeeld?

jong Israël

Steeds meer mensen raken ervan overtuigd dat de joods-christelijke dialoog wel eens van grote betekenis zou kunnen worden voor het gesprek tussen de verschillende christelijke kerken onderling en dat tussen kerk en wereld, waartoe ons blad een bescheiden bijdrage probeert te leveren. Ik zou het ook anders kunnen zeggen: dat het verstaan van en luisteren naar de boodschap van het jodendom weleens van ingrijpend belang zou kunnen zijn voor de verkondiging van het evangelie in onze tijd. En ik zou dit kunnen staven met uitspraken zowel uit reformatorische als katolieke kring.

Daarom ligt het voor de hand dat bij het aan de orde stellen van belangrijke problemen steeds ook verwezen wordt naar de joods-christelijke dialoog, en naar dat wat er aan die dialoog vooraf moet gaan: een zich inleven in de denkwereld van de ander. Zo ook bij een nadenken over het gezin. Dit artikel wil niet anders zijn dan zo een verwijzing.

Ik denk niet dat men generaliserend kan spreken over 'het joodse gezin', net zo min als over 'het protestantse-' of 'het katholieke gezin'. Het jodendom kent in veel opzichten een soortgelijke gezinsproblematiek. Het kent het gezin dat als het ware de creatieve ruimte is waarin de kinderen de kans krijgen om zich op de bodem van de eigen joodse traditie te ontplooiën – en juist die joodse traditie biedt daartoe rijke mogelijkheden –; het jodendom kent ook het gezin waar de levende traditie versterkt is tot formele voorschriften, het gezin dat een gevangenis is voor de kinderen die dan ook, zolang er nog leven in hen is, zullen proberen te vluchten, te rebelleren, eruit te breken.

Er is misschien geen godsdienst waar het gezin zo centraal staat, waar het huis zo zeer tempel is, liturgische ruimte, als het jodendom. Vanaf het moment dat het kind praten leert, leert het bidden. Vanaf dat het lopen kan, en een kaars vasthouden, neemt het spelenderwijs zijn plaats in de huiselijke godsdiensttoefening in.

Bij de viering van het paasfeest is het de jongste zoon die de zo centrale vraag stelt naar het waarom van het feest. 'In traditionele kringen draagt de jongen van dat hij 'zindelijk' is en lopen kan zijn 'klein tallit' (arbakaut) en hoe innig leven overall kinderen, al lang voor de schoolleeftijd mee met de viering van Chanoeeka (Inwijdingsteest) en Poerim (Lotenfeest).

Zelfs de feesten die de volwassenen 'op de koop toe nemen' of niet vieren, als de: 33e dag der omer telling, in de lente, en 'Het Nieuwjaarsfeest der Bomen' in de winter; voor de kinderen hebben zij hun vaste en bijzondere bekorning.

Dat men de kinderen reeds zo vroeg in alles betreft en ze in hun eerste levensjaren al doet verlangen naar de 'bekende melodieën' der bijzondere dagen, de aparte sfeer die elk feest omgeeft, en die is samengesteld uit zo oneindig veel elementen, waar de keuken, de huiskamer, de school en de vereniging alle hun deel leveren, dat is: 'om voor altijd iets vast te leggen van de binding waarmee de jood zich gebonden weet aan zijn opdracht en aan zijn historie.'

Juist omdat deze binding niet alleen te maken heeft met die Opdracht in hoogste zin, maar ook met de geschiedenis van het joodse volk, zijn het niet alleen de traditioneel levende kringen die deze vroege opvoeding in ere houden, maar heerst de wil daartoe in alle bewust-joods levende gezinnen.*)

Wie hier iets van wil verstaan moet zich eens verdiepen in de verhalen van schrijvers als Agnow, Bialik, Sjoelom Aleichem en vele anderen (men zie 'Meesters der hebreeuwse vertelkunst' en 'Meesters der jiddische vertelkunst', Meulenhof, z.j. en in het Nederlandse taalgebied bijvoorbeeld: Brieven aan mijn kleinzoon van Abel Herzberg).

*) Dr. J. Soetendorp, Symboliek der Joodse Religie. Zeist 1958 (pag. 16, 17).

In veel van die verhalen ontmoet men dat wat ik moeilijk onder woorden vermag te brengen, een sfeer, een mengeling van nostalgische, liefdevolle traditie en de oeroude gebruiken, intimiteit, het gezin als de plaats waar de godsdienst bij uitstek beleefd wordt, waar de opgroeiende jongeren hun verbondenheid met het verleden en met hun volk leren beleven, niet als een last maar als een moment van schoonheid dat zij hun leven lang meedragen.

Men kan zich afvragen of het gezin deze functie binnen het jodendom nog lang zal kunnen vervullen. Een aantal functie-elementen heeft het reeds af moeten staan; het onderwijst heeft een deel van de vorming aan zich getrokken.

In vroeger tijden, in een patriarchaal geordende maatschappij was de familie, onder leiding van het familiehoofd, de vader of grootvader, tegelijk sociale en economische belangsgemeenschap, soms ook een politieke eenheid. Met de democratisering van de maatschappij is ook het joodse gezin op zijn meest primaire functie teruggeworpen: liefdesgemeenschap. Zal daarmee de religieuze betekenis die het gezin had ook voor een deel teloor gaan? Het is moeilijk te zeggen. Het jodendom is altijd een godsdienst geweest die ten diepste alleen in de gemeenschap beleefd kon worden, de individuele beleving gold als secundair. Studie, gebed vonden hun hoogste uitdrukking in meervoud. Zullen er andere gemeenschapsvormen komen die de functies over gaan nemen die tot nu toe altijd door het gezin, vervuld werden?

Overal ter wereld zoekt men naar nieuwe kleine gemeenschapsvormen. De gemeente is er een voorbeeld van. Het zou zinvol zijn als men daarbij eens kennis nam van de joods-israëliëse creaties van kibboets en mosjavi: kommunale leef- en arbeidsgemeenschappen. Aan welke voorwaarden, extern en intern voldeden zij om te slagen? Welke vormen van gemeenschapsleven ontwikkelden zij? Wat is de plaats van de godsdienst in de religieuze kibboets?

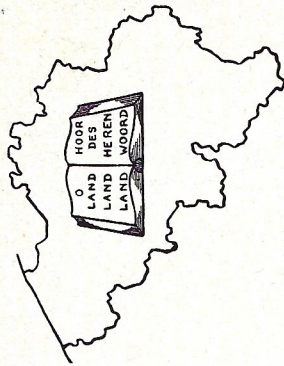
Ik heb de indruk dat drie factoren samen werkten aan hun slagen: uitwendige noodzaak (pioniersituatie, gevaren, bedreiging); inwendige binding door gemeenschappelijke ideologie en last but not least: gemeenschappelijke achtergrond en geschiedenis.

Het is wel merkwaardig overigens in dit verband dat in deze sterk kommunaal gedachte leef- en werkgemeenschappen het gezin opnieuw als kleinste en meest intieme leefgemeenschap zijn plaats in gaat nemen. Zal het ook hier toch weer een basis-element gaan blijken te zijn van een gezonde maatschappelijke opbouw? Zal het toch weer de creatieve ruimte blijken te zijn waar de brug tussen verleden en heden geslagen wordt, waar de jonge mens toegerust wordt voor zijn toekomst, waar aan die toekomst gebouwd wordt met materiaal dat een oeroude maar springlevende (religieuze) traditie hem aanreikt?

Het is voor christenen allerszins de moeite waard de verschillende ontwikkelingen in het jodendom nauwkeurig te volgen, bij de joodse gesprekspartner erop door te vragen en een poging te ondernemen het belang ervan voor ons te verstaan.

Piéhérel - Plage

W. H. Zuidema

EVANGELISCHE KERKDIENTEN

uitgaande van de

Gereformeerde Kerken in België

Antwerpen: Sanderusstraat 77: zondags 10 en 17 uur
Boechout: Kroonstraat 1: zondags 10 en 17 uur
Brussel: Leon Lepagestraat 35: zondags 10 en 17 uur
Denderleeuw: Koningin Astridstraat 25: zondags 9.30 en 15 uur
Gent: Begijnhoflaan 25 (Rabot): zondags 10 en 16 uur
Hoboken: Wielrijdersstraat 7: zondags 10 uur
Mechelen: Zandpoortvest 27: zondags 10 en 17 uur

ZOEK JEZUS WAAR HIJ TE VINDEN IS!

Diensten in andere plaatsen dan de hiergenoemde worden u
gaarne medegedeeld

de open poort

Maandblad van de Gerefor-
meerde Kerken in België -
Verantwoordelijke uitgever:
Drs. H. Eikelboom. Romeinse
Steenweg 816, Wemmel, tele-
foon 79 12 77 - Administratie:
Willem Eekelersstraat 49/36,
Antwerpen 2. - Jaarabonne-
ment 30 frank. - Postcheck
17 13 34 „Stichting De Open
Poort”, Mechelen.